

Козлова О. М.

старший викладач кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології імені М.Д.Ярмаченка
факультету спеціальної та інклюзивної освіти
Національного педагогічного університету імені
М.П.Драгоманова

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МИСЛЕННЯ І МОВЛЕННЯ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ЗАГАЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

У психології тривалий час панувала думка про існування значних змін мислення у дошкільному та молодшому шкільному віці. Підвалини такого підходу заклали дослідження Л. С. Виготського і Ж. П'яже, не дивлячись на розбіжності у постановці ними вихідних питань. І перш за все вони розійшлись в оцінці ролі, яку відіграє навчання в цьому переході.

Л. С. Виготський орієнтувався на дійове продуктивне навчання, ефективний вплив дорослого на дитину, а Ж. П'яже виходив із фактично переважаючих підходів у школах.

Л. С. Виготський розглядав мову і мислення в єдності. Він вважав, що дитина «присвоює» мову і тому її мовлення має ідентичну схожість за зовнішніми ознаками з мовленням дорослих і своєрідність протікання у послідовності становлення понять. Саме поняття та їх сформованість, за Л. С. Виготським, визначають рівень розвитку мислення. Л. С. Виготський як вчений системного підходу до психічного розвитку дитини, виходив звизначального впливу появи мовлення на розвиток мислення, стверджуючи, що поява мовлення різко підвищує рівень мислення. Саме відсутність мовлення у глухих дітей і визначає встановлений у дослідженнях дизонтогенез.

Л. І. Фомічова, аналізуючи компенсаторні механізми, вказує на такий компонент як знаковість і доводить, що розвиток інтелекту дошкільника оптимізується через складну систему поєднання знаків, операцій і видів діяльності.

Л. С. Виготський надавав виключного значення «знакові», називаючи його подовжувачем та прискорювачем психічного розвитку. Для пояснення цієї позиції, на погляд Л. І. Фомічової, він наводив два класичні приклади: 1) рука з палкою «подовжує» можливості руки дістати предмет, який знаходиться високо; 2) шлунок збільшує свої можливості за умови появи оброблених харчових продуктів. Знак за Л. С. Виготським розширює діапазон психічних можливостей дитини. Але, автор зазначає, що оптимальними знаками є слово, тобто мова, при цьому зазначаючи, що існують і інші знаки, які також впливають на розвиток психіки, хоч і не так інтенсивно. У подальших вивченнях висунута теоретична позиція набула підтвердження на основі експериментально перевічених даних Салміною, Глотовою, Монтатовим та ін. І якщо у названих дослідженнях надавались характеристики, функції, класифікації знаків немовних, але на фоні незміненого засвоєння мови і мовлення, Л. І. Фомічова вибудовує таку логічну послідовність знаків, коли лише на їх основі за умови повної відсутності мовлення виникає розуміння та засвоєння оточуючого у взаємозв'язках та

відношеннях, а уже потім, позначення встановленого явища – мовними засобами.

Як зазначалось, Л. С. Виготський встановив, що психічний розвиток дитини залежить від впливу дорослого, сформулювавши і описавши «актуальний» та «найближчий» рівні, де різниця між ними і становить «зону найближчого розвитку».

Щодо глухих і слабочуючих дітей Л. І. Фомічова показала, як і яким чином зміщується і розширюється найближчий рівень, зростає актуальний за рахунок проектування корекційного навчання у діяльності, де норма проекту і сам проект набуває специфічних рис певної діяльності.

Теоретично спрогнозовані Л. С. Виготським позиції з належним втіленням отримали своє відзеркалення у сурдопсихології.

Не лише Ж. П'яже, а й всі психологи, спеціалісти з онтогенезу (О. В. Запорожець, Л. А. Венгер, Б. Д. Ельконін) стверджують наявність динаміки, тобто змін. І практично першим був Ж. П'яже, хто стверджував, що зміни відбуваються за чіткими ознаками, не маючи відхилення у послідовності, назвавши такий феномен стадіальністю інтелектуального розвитку і, виділивши конкретні стадії, які, на його думку, є обов'язковими в онтогенезі і дитина послідовно переходить від однієї до іншої, здійснюючи таким чином свій шлях психічного становлення.

І якщо у підходах С. Л. Рубінштейна, Непомнящої розглядаються операції як гнучкі форми прояву рівня мислення, то Ж. П'яже вважав стадіями, в основному саме перехід від одного типу операцій до іншого.

Таким чином, можна сказати, що теоретичні погляди та психологічні дані щодо норми онтогенезу можуть і повинні знаходити своє відображення у сурдопсихології, але лише з точки зору цілісності дослідження та системності підходу.

Список літератури

1. Солмина Н. Г., Сохина В. П. Обучение математике в начальной школе. – М.: 1975
2. Фомічова Л. І. Розвиток інтелекту та проектування навчання/чуючі, глухі та слабочуючі дошкільники: К: 1997 – 231с.